

KÜRESELLEŞME VE POST-MODERN DÖNEM

Douglas KELLNER*

Çev:Gül BATUŞ**

Abstract

Globalization is one of the most important word of the decade. The term is used in many different contexts. For globalists, globalization is the solution and underdevelopment, backwardness and the provincialism is the problem. For localists, the globalization is the problem and localization is the solution. As a replacement of imperialism, it could displace focus on domination of developing countries by the overdeveloped ones, or of national and local economies by transnational corporations. As a replacement term for modernisation, it can also rob this previously legitimating ideology of the connotations that the processes are necessarily bringing progress and improvement.

Globalization involves new connections and the intergration of economies and cultures in to a world system, overcoming previous divisions and distances.

Acting in the present age, involves understanding the matrix of global and local forces, of forces of domination and

* <http://www.gseis.ucla.edu/courses/ed253a/dk/GLOBPM.htm>

** Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi

resistance, and of a condition of rapid change and a great transformation brought about by the global restructuring of capital and multidimensional effects of new technologies.

Key Words: Globalization, economy and politics, culture.

.....

Küreselleşmenin son on yıla damgasını vuran bir kavram olduğuna hiç şüphe yok. Gazeteciler, politikacılar, iş dünyası, akademisyenler ve diğer pek çok kesim bu sözcüğü, yeni bir ekonomik, politik ve kültürel dünyanın yapılanması yolunda kökten bir değişimi ifade etmek amacı ile kullanmaktalar. Ancak bu terimin, farklı insanlar tarafından farklı amaçlarla ve çok değişik anlamlar yüklenerek kullanılması, küreselleşme sorununun gerçek tanımını, nasıl bir görev üstlendiğini ve çağdaş politika ile teoriler üzerinde nasıl bir etkisi olacağını belirlenmesini güçleştirmektedir.

Sosyal teorisyenlerin önemli bir bölümü, bu günün dünyasını, kapitalist ekonomik sistemin egemenliğini güçlendiren küreselleşmenin yükselişi, ulus devletlerin yerine uluslararası kuruluş ve organizasyonların alışı, küresel kültürün yerel kültürler ile gelenekleri aşındırması ile ifade edilebileceği konusunda görüş birliğindedirler. Marxistler, dünya sistemi savunucuları, fonksiyonalistler, Weberyenler ve diğer pek çok çağdaş teorisyen, küreselleşmenin günümüzün en dikkat çeken tendi olduğunda hem fikirler. Ayrıca, farklı bir post-modern dönem yaşandığını savunanlar da geleneksel kapitalizmde yaşanan değişimlerin, Post-Fordizm yada Post-Modernizmin yeni bir küresel ve tarihsel görünüme bürünerek, kapitalizmin yeni kültürel mantığını oluşturacağını ileri sürmektedirler (Harvey, 1989, Soye 1989). Sonuç

olarak, modern ve post-modern sosyal teoriler için küreselleşme zamanımızın en önemli özelliği olarak kabul görmektedir.

Öte yandan, küreselleşmenin ne amaçla, hangi kavramlarla kullanıldığı, ve bu sürecin değerlendirilmesi, kavramın kendisi tarafından çok geniş bir biçimde açıklanmaktadır. Bazılarına göre küreselleşme, dünyanın batılılaşmasını getirir (Lotouch 1956), bazıları için kapitalizmin yükselişini gizleyen bir ortam niteliğindedir (Ferguson, 1997), kimi düşünürler, küreselleşmeyi bir örneklemeyi getiren bir süreç olarak görürken, kimileri de ortaya çıkan karmaşanın farklılık ve heterojenliğe yol açacağını savunmaktadır. İş dünyasına göre küreselleşme, güç ve ortak çıkarların artması için bir strateji, hükümet için, genellikle devlet gücünü etkin hale getiren bir süreç, hükümet dışı toplumsal organizasyonlara göre ise çevre hareketleri, demokratikleşme ve insan hakları gibi olumlu yapılanmalara olanak sağlayacak bir araçtır. pek çok teorisyen, küreselleşme ile modernliği eş değer kabul ederken (Giddens, 1990) diğerleri, tamamen farklı bir yapıya sahip olan "küresel çağın", "modern çağın" sadece bir uzantısı olduğunu ileri sürmektedir.

Gerçekten de bazı teorisyenler, tanımlayıcı kavramı küreselleşme olan bir küresel çağda yaşadığımızı savunurken, başka düşünürler, küreselleşmenin bu kadar yüceltilip merkezi bir konuma getirilmesini abartılı bulduklarını dile getirmektedirler (Hirst, Thompson, 1996).

Küreselleşme kavramının çok farklı şekillerde kullanımı, günümüzün en önemli tartışma ve çatışmalarında da anlaşıldığı gibi, sosyal teori ve politikaların, yeniden yapılanması ve üzerinde düşünülmesi gereken gerçeklikler olduğunu açıkça ortaya

koymaktadır. Ayrıca, geçen son on yılın, XX. yüzyılın ilk on yılından beri ortaya çıkan en önemli teknolojik gelişmelere ve küresel yapılanmalara da sahne olduğu, kolaylıkla tartışılabilir bir saptamadır. Tekno-kapitalizmin yeni bir aşamasını hazırlayan "büyük dönüşüm" (Polyani, 1957), ekonomi, politika ve kültür dünyasının yeniden yapılanmasını ve organize olmasını getirirken, bu süreçte küreselleşme kavramı bir anahtar sözcük görevini üstlenmektedir. Küreselleşme, Post-Fordizm, Post-Modernizm ve geçmişle bağları kopartma anlamına gelen diğer bütün "post" akımlarla yakından ilintilidir, bu nedenle, günümüzün değişim ve özelliklerini tanımlayan tartışmaların odak noktasında bulunması son derece doğaldır.

Bu makalede, küreselleşme sözcüğünün bazı etkin kullanımlarını düzenleyip, bu kavramın, pek çok kavramda karşımıza çıkan tek-yanlılık ve ideolojik tarafsızlığa üstün gelecek yeni bir eleştirel teorisinin oluşturulmasının gerekli olduğu üzerinde özellikle duracağım. Benim savım, küreselleşme söyleminin hem modern hem de post-modern teoriler ile açıklanabileceği yönündedir. Zira, şu anda yaşadığımız dönem, yaşlanmakta olan modern dünya ile yeni doğan post-modern çağın arasındaki bir geçiş dönemine denk düşmektedir (Best ve Kellner 1997). İki dönemin sınırları arasındaki bu geçiş süreci, bir yandan geçmişle, modernlik ve modernleşme ile bağlarını sürdürürken, aynı zamanda günümüzün yenilikleri ve zaten şimdiden erişmiş olduğumuzu hissettiğimiz gelecekle de ilişki içindedir. Ayrıca, küreselleşmenin farklı düzeyleri, akımları, gerilim ve çatışmaları içeren çok boyutlu ve karmaşık bir fenomen olarak görülmesi gerektiğini ve böyle bir disiplinler arası teorisinin kendi sınırları, dinamikleri, yörüngeleri,

sorunları ve olası gelecekları ile ele alınmasının zorunlu olduğu üzerinde bir tartışma başlatmak amacındayım.

Küreselleşmenin Kavramsallaştırılması

Küreselleşmeden anlamlı bir biçimde söz edebilmek için öncelikle kavramın farklı kullanım biçimleri ile ne gibi süreçleri açıklayabilmek için kullanıldıklarının ortaya çıkarılması gerekir. Bir bakıma, küreselleşme kadar değişik anlamlar yüklenen başka bir sözcüğün çok zor bulunabileceğini söylemek mümkün.

Sözcük, en doğru biçimde, tanımlanıp açıklanması gereken çok boyutlu bir sürecin ifadesi için kullanılır. "Emperyalizm" ve hatta "modernleşme" gibi eski söylemlerin yerine de kullanıldığı için, bu sözcüğü saf yada tarafsız olarak anlamlandırmak olası değildir.

Emperyalizm yerine kullanıldığında, dikkatleri başka yönlere çekerek, gelişmiş ülkelerin gelişmemiş olanlar üzerindeki egemenliği yada yerel ve ulusal ekonomilerin uluslararası şirketlerin karşısında ezilmesi gerçeğini saklayıcı bir rol oynayabilir, hatta sömürgeciliğin vahşiliğini ört bas etmek yada bir avuç süper güç ve dev uluslararası şirketin süregelen sömürge düzenini göz ardı etmek için kullanılan neo-emperyalizm söyleminin de bir parçası olabilir. Böylece günümüzde yaşanan değişimlerin en barbar ve yıkıcı yönlerini saklayan bir misyon üstlenebilir.

Modernleşme sözcüğünün yerine kullanıldığında, değişim süreçlerinin zorunlu olarak ilerleme ve yeniliği getireceğini ve bu süreçlerin modernlik ve gelişme için zorunlu olduğunu ifade eden, kabul görmüş ideolojinin anlamını bozabilir.

Emperyalizm (olumsuz, eleştirel) ve modernleşme (olumlu, kabul edilmiş) söylemleri ile karşılaştırıldığında, küreselleşme söylemi görünümde tarafsızdır. Nitekim, hem modernleşme (iyi), hem de emperyalizm (kötü) söylemlerinin yerine kullanılmasına karşın, çok daha tarafsız ve kabul gören bir söylem olarak algılanmaktadır. Ancak küreselleşme, ekonomik ve sosyal süreçler, teknolojik yenilikler, farklı ürün ve hizmetler, çok boyutlu enformasyon, gelişen kültürel özgürlük ve yükselen yaşam standardı gibi kavramların ifadesi için de kullanıldığına göre, çağımızın ideolojik söylemlerine çok sıkı bir biçimde bağlıdır. Küreselleşme öncesi dönem, Thatcherizm ve Reaganizm'in 1980'lerdeki yükselişi ile hakim ideoloji haline gelen pazar ekonomisinin yükselen yıldızı Bill Gatesi (1995) ve "super high way" enformasyon tekniklerinin öncülerini olduğu kadar, küreselleşmenin önlenemez ve acımasız yükselişini, en olumsuz yönlerini göz ardı ederek incelemeye çalışan ve bu alanda akademisyen ve sosyal analizcilerin görüşlerinden yararlanan daha elit bir politik ve ekonomik kitleyi de içermektedir.

Öte yandan, eleştirenlere göre küreselleşme, yerel geleneklerin yıkılmasını, yoksul ülkelerin zenginler tarafından sömürülmesini, çevre tahribatını ve gündelik yaşam ve kültürün bir örnek hale gelmesini ifade etmektedir. Ulusal egemenlikten, yerel geleneklerden, katılımcı demokrasiden yana olan Marxistler, liberaller, ve çok kültürlülük taraftarları, küreselleşmenin dizginlenemez etkilerinden korkan çevreciler ve küreselleşmeyi ulusal ve yerel kültürler ile geleneklerin kutsallığına karşı bir tehdit olarak gören gelenekçiler, eleştirel teorinin savunucuları olarak

tanımlanmaktadır.etkiler yaratan küreselleşme terimi, kavramsal bir yapılaşma olduğu için

Birbirinden çok farklı anlamlar taşıyan ve buna bağlı olarak farklı değişik anlamlara ve yorumlara açıktır. Olumlu ve olumsuz anlamda tanımlanabilmesinin yanı sıra, bu sözcük, ekonomi, politika, kültür ve gündelik yaşamdaki çok karmaşık ve çok yönlü süreçlerin ayrıntılı bir açıklamasını yapabilmek için de kullanılabilir.

Küreselleşmenin eleştirel teorisi, ekonomi, politika, kültür ve psikoloji gibi farklı bilimler arasındaki bağlantı ve bağımlılıkları olduğu kadar, farklı üretim biçimleri, düşünce ve iletişimler, halklar ve teknolojiler arasındaki ilişkileri de belirlemeye, kurmaya çalışır. Eleştirel teori, değişik fenomenler arasında bir aracı görevi üstlenir. Bu fenomenleri ve süreçleri sosyal bir sisteme oturtan yapılaşmayı, her parçanın göreceli bağımsızlığını, yani ekonomi ve kültür arasındaki bütün bağlantı ve kopuklukları ifade eder. Eleştirel teori, uygulama alanına sokulduğunda, baskı ve yıkım tehlikelerine karşı uyarıcı bir görev üstlenerek, daha geniş bir özgürlük ve demokratikleşme ile daha büyük bir egemenlik için gerekli olan pozitif potansiyelleri harekete geçirir (Kellner, 1989). Eleştirel teori, geçmiş, bu gün ve gelecek arasındaki süreklilik ve kopuklukların üzerinde ısrarla dururken, günümüzün en büyük güç odakları olan siyasal hareketleri, bireysel ve kitlesel pratikleri de mercek altına alır (Best, 1995).

Emperyalizm ve modernleşmenin yerine kullanılmasının yanı sıra, modernizm ve post modernizm tartışmalarının da merkezinde yer alması, küreselleşme söyleminin zaten karmaşık olan ifadesinin giderek çok daha zor anlaşılır bir hale gelmesine

neden olmaktadır. Bazı teorisyenler (Fearherstone ve Iash 1995; Waters 1995; Albrow 1996), küreselleşmenin günümüzde modernizm ve post modernizmin yerini aldığını ileri sürerken, diğerleri bu söylemin, hem modernizmin hem de post modernizmin sorunlarını içselleştirdiğini iddia etmektedirler. Burada da, modern, post modern ve küreselleşme süreçlerinin tümünden değişik tanımlamalarını vermek mümkündür. Bazı teorisyenlere göre küreselleşme tüm dünyayı kuşatarak her yerde aynılık ve bir örneklik yaratan, küreselleşmiş medya ve tüketici kültürün egemen olduğu bir standartlaşma sürecidir ve bu süreç evrensel bir kitleselleşme ile sıkıcı bir evrenselleşme yaratır. Post modernistler ise aksine, yerel, farklı, değişik olanı savunurken, küreselleşmenin çoğulculuğu ifade ettiğini iddia ederek, küresel kültürün, tüm dünyada yerel ve karmaşık sentezlerini yaratarak heterojenliğe ve farklılığa imkan sağladığını savunurlar (Hall, 1991). Post modernistler ayrıca, her yerel kavramın kendi tanımlamasını içerdiğini ve küresel ürünler ile bunların anlamlarını da kullanarak farklılık ve çeşitlilik ürettiğini öne sürerler.

Aşağıdaki tartışmada, küreselleşmeyi ilerleme ve farklılaşmanın olumlu bir aracı yada sıradan bir homojenleştirme ve yıkım nedeni gibi tek yönlü bir bakış açısına neden karşı olduğumu açıklayacağım. Tek yanlı ve olumsuz bakış açılarını aşmak durumunda olduğumuza göre, küreselleşmenin her iki yönünü de ele alacak olan bir eleştirel ve diyalektik teoriyi oluşturabilmek için, bu sürecin ilerici ve geriletici özelliklerini, eski ile yeniyi harmanlayan çift yönlülüğünü, yenileşme ve yıkımları, global ve yereli birlikte ele alan daha üst düzey bir söylem oluşturmak zorundayız.

Küreselleşme/Ekonomi/Devlet/Kültür

Küreselleşme terimi inanılmaz ölçüde değişik ve çok sorunun ifadesi olduğu kadar, çeşitli politik ve teorik pozisyonlara da bir kalkan vazifesi görür. Bu bazen kötü gerçeklerin üstünü örtüp, bunların kabul edilebilir bir ideoloji haline gelmesine neden olurken, küreselleşmenin eleştirel teorisi bu sorunlara dikkat çeken bir söylem oluşturarak günümüzün pek çok sorun ve çatışmalarına çözümler getirebilir. Küreselleşme söyleminin değişik konsept ve fonksiyonları incelenirken bu söylemin, söz konusu teorinin yaptıkları ve yapmayı vaat ettiklerine göre değişime uğrayan teorik bir yapılanma olduğu da göz önünde tutulmalıdır. Küreselleşme terimini bir yapı olarak görmek onun doğasını zayıflatır. pazar güçlerinin önlenemez yükselişinin ve kapitalist egemenliğin bir göstergesi yasa aşırı sağcıların korktuğu gibi gittikçe yaklaşan bir dünya hükümetinin oluşumunun ifadesi olarak algılanması, sonuçta kendine özgü doğal gücünün göz ardı edilmesine neden olur. Bu terimin, hem kapitalist uluslar arasılığın hem de uluslararası yönetim kuruluşlarının yasallaştırılıp normalleştirilmeleri için kullanıldığı açıktır ancak, küreselleşmenin eleştirel bir teorisi bu ideolojik değerlendirmeleri içermeyen, küresel egemenlik ile sömürülmeye karşı bir direnci ve demokratik bir mücadeleyi ortaya koyar.

Eleştirel teori zorunlu olarak inter disiplinlerdir ve küresel nitelikli ekonomik, politik ve kültürel güçlerin, yeni bir dünya pazarını, yeni uluslararası politik organizasyonları ve yeni bir küresel kültürü oluşturacaklarını açıklamaya çalışır. Kapitalist dünya pazarının genişlemesi, eskiden kendi bağımsız gelişme çizgisinde ilerleyen komünist yada gelişmekte olan ülkelerde

olduğu gibi kapalı bir biçimde gerçekleşirken, bu süreç beraberinde ulus-devletlerin oluşumunu, ve devletin halk, haberleşme ve değişik kültürel formlar üzerindeki gücünü getirmektedir. Doğal olarak, yüzyıllar boyunca emperyalist imparatorlukların, sömürgeleştirildikleri ülkelerin yerel direnişleri ile çok sık karşılaşan küresel haber ağları vardı. Ulusal bağımsızlık hareketleri, sömürgeci imparatorlukların gücünü azaltmış ve özellikle 2. Dünya Savaşından sonraki dönemde yaşanan çok sayıdaki anti-emperyalist devrimin başarısı, kapitalist ve komünist blok arasında "üçüncü yolun" oluşmasına neden olmuştur. Ancak XX. yüzyılın sonlarına geldiğimiz bu yıllarda, ne sömürgeciliğin ne de Soğuk Savaşın bitmesinin uluslararası egemenlik sistemine bir son veremediği gözlemlenmektedir.

Yeni bir küresel pazar ekonomisinin gelişimi ve ulus-devlet sisteminin değişime uğramasının yanı sıra günümüz küreselleşmesinin en temel özelliği, küresel kültürün yükselişidir. Kapitalizmin ve uluslararası politik organizasyonların dramatik gelişiminin yanı sıra, bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin sayesinde bir tüketim toplumu ortaya çıkmaktadır. Bu toplum, ulusal sınırları aşarak yeni dünya kültürünün bir parçası haline gelen hizmetlerle, uluslar arası resim ve mimari anlayışı ile geniş bir üretim alanında ifadesini bulmaktadır. Küresel kültür, Marshall McLuhan'ın hayali olan, içindeki insanların tüm dünyada meydana gelen -Körfez savaşı gibi- politik olayları, en önemli spor karşılaşmalarını, eğlence ve gösterileri ve kapitalist modernleşmenin ürünü olan reklamları izlemesine olanak sağlayan medya teknolojilerinin yaratacağı küresel köyün oluşumunu içerir (Work,1999). Aynı zamanda, zaman ve mekan sınırlarını aşarak tüm dünyaya yayılan bir

düşünce, imaj ve enformasyonların kesintisiz bir biçimde hızla dolaştığı küresel bilgisayar ağlarına giren insan sayısı da her geçen gün artmaktadır (Gates,1995).

Küresel kültür, yaşam biçimini, tüketimi, üretimi ve kimliklerin gelişimini içerir. Uluslararası kuruluşlar yerel pazarlara girebilmek, küresel ürünleri satabilmek ve yerel direnişleri kırabilmek için reklamlardan yararlanırlar. Özel kablolu kanallar ve uydu sistemleri, ticari kültürün büyük bir hızla tüm dünyaya yayılmasını sağlamıştır. Bir anlamda yerel ve ulusal kültürlerin, gelenekleri, kimlikleri, özel grup ve halkların yaşam biçimlerini global güçlere karşı savunacak birer güç olarak yeniden tanımlanmaları gerekmektedir. Toplum ve halkları birbirinden ayıran yerelleştirici ve tanımlayıcı bir güç olarak görülen kültür, yerel bölgelerin yabancı düşünceler, kimlikler ve yaşam biçimleri tarafından istila edilmesine karşı bir kalkan görevini üstlenerek, yerel kimliklerin, pratiklerin ve gündelik yaşam tarzlarının oluşumunu sağlar. Gerçekten de kültür, günümüzün en karmaşık ve tartışmalı alanıdır, zira küresel kültür yereli yıkıp sömürgecilik ve direnişi, küresel homojenleşme ve yeni yerel formları ile kimlikleri bir araya getiren yeni ve farklı yapılar ortaya çıkartmaktadır.

Küreselleşme aynı zamanda ekonomi, politika, toplum, kültür ve gündelik yaşam üzerinde çok önemli etkiler yaratan yeni teknolojilerin yaygınlaşmasına da olanak sağlar. Yeni medyalar ve iletişim teknolojilerinin yarattığı zaman-mekan sıkışması, zaman ve mekan sınırlarını aşarak global kültürel köyün oluşumuna ve global güçlerin, dünyanın her bölgesindeki yaşam biçimlerine dramatik bir biçimde girmesine imkan sağlamaktadır. Yeni teknolojiler iş yaşamına girerek üretimin daha esnek olmasını mümkün kılarken

üretimin kaçınılmaz olarak uluslararası hale geldiği yeni iş pazarları yaratır. Teknolojiler bir yandan da bilgisayar ve enformasyon gibi yeni sanayi alanları yaratarak uluslararası medyaya ve enformasyonun anında tüm dünyayı dolaşmasına imkan sağlar ((Morley ve Robins 1995). Bu süreç bazıları tarafından yeni superhighway küresel enformasyonun bir zaferi olarak algılanırken kimileri ise bu durumu medya ve kültürel emperyalizmin yeni bir atağı olarak görmektedir.

Ancak, küreselleşmenin kendi konsepti uzun zamandan beri olumlu ve olumsuz normatif tartışmaların merkezi durumundadır. Küreselleşmeyi ilk kez kapitalist sistemin bir olgusu olarak ele alıp inceleyenler belki de kapitalizmin eleştirel teorisyenleriydi. Adam Smith gibi kapitalizm savunucuları bu süreci olumlu olarak karşılarken Karl Marx ve Friedrich Engelsin daha eleştirel bir yaklaşımda bulunmaları hiç şaşırtıcı değildir. Küreselleşme üzerine yapılan en önemli tartışmalarından birini başlatan Smith, Avrupalıların Amerika'yı keşfetmesi ve Doğu Hint Adalarına ulaşmasının, yeni dünya pazarlarının doğuşu ile büyük ölçüde bağlantılı olduğunu görmüştür.

Smith şöyle yazmıştır:

Bu keşiflerinin önemli sonuçları zaten biliniyordu; ancak bunların yapılmasından sonra geçen iki-üç yüz yıl arasında yarattıkları etkileri net bir biçimde görmek mümkün değildi. Keşiflerin, insanlık için ne gibi yararlar yada şanssızlıklar getireceğini hiç kimse bu günden öngöremez. Dünyanın en uzak bölgelerini, karşılıklı gereksinimlerini sağlayıp, birbirlerinin sanayilerini destekleyerek birleştirmek eğilimi olumlu bir girişim olarak görülmeli. Ama Doğu ve Batı Hint Adaları sakinleri için bu iş

birliğinden doğması beklenen bütün ticari kazançlar, korkunç bir şanssızlık olarak algılanmıştır. Bu şanssızlıklar, zaman zaman beklenmedik bir kazadan yada olayların kendine özgü doğasından kaynaklanmıştır. Bu keşiflerin yapıldığı o özel dönemlerde, Avrupalıların üstünlüğü o kadar büyüktü ki bu ülkelerdeki her türlü haksızlığı, sorumluluk üstlenerek, düzeltebilme şansına sahiptiler. Daha sonra, belki de bu ülkelerin sakinleri daha güçlenmişler yada Avrupalılar zayıflamış ve dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanlar karşılıklı sorumluluk ile güç ve cesaret bakımından eşit hale gelmiş, bağımsız ülkelerin adaletsizliği yerini, başkalarının haklarına saygı gösteren bir düzene bırakmıştır. Bu güç eşitliği ancak, karşılıklı bilgi alış veriş ve bütün ülkeler arasında gerçekleşen geniş çaplı ticaret sayesinde sağlanabilir (Smith 1962, cilt 2:141).

Böylece Smith dünya pazar sisteminin ortaya çıkışını, daha sonraları tüm dünyanın yararına olacak modernliğin en önemli özelliklerinden biri olarak görmüştür. Yine de güç ve kuvvet ilişkileri arasındaki dengesizliği gören Smith, dünya pazarının küreselleşmesini olumlu olarak değerlendirmiştir. Bu arada, karakteristik bir doğrulukla, sömürgecilik sürecinin "şanssızlıklarına" işaret etmiş ancak iyimser bir yaklaşımla bu adaletsizliklerin süreç içinde aşılacağını ileri sürmüştür. Marx ve Engels de "Komünist Manifesto"da Smith gibi, kapitalist pazarın küreselleşmesinin önemine değinmiş ama tabii ki yorumları çok farklı yönde olmuştur. Smith'in görüşlerine karşı ileri sürdükleri iddialar şöyledir:

"Modern sanayi, Amerikanın zeminini hazırladı(..), dünya pazarının oluşmasını sağladı. Gelişen pazarın ürünlerine duyulan artan ilgi, burjuvanın dünyanın her yerine yayılmasına neden oldu. Bu sınıf her yere girmeli, ilişki kurmalı ve yerleşmeli. Burjuvazi, üretim araçlarının hızlı gelişimi, iletişimin kolaylaşması ille en barbar ülkeleri bile uygarlığın içine çekti. Tek bir sözcükle, "kendi imajına uygun" bir dünya yarattı"(Marx, Engels 1976, 486...).

Hem Smith'in klasik liberalizmi hem de klasik Marxizm, kapitalizmin temel özelliğinin, yerkürenin her bölge ve köşesinde görülen benzer üretim ilişkileri, ürünler, kültür biçimleri ve kapitalist pazar gibi yeni modern dünya sistemini yaratan bir dünya pazarı olduğunu savunmaktadır. her ikisine göre de burjuvazi sürekli olarak üretim araçlarını geliştirmekte ve dünya pazarı, büyük ticari, endüstriyel ve iletişimsel gücü ile bolluk, farklılık ve refahın egemen olduğu yeni bir dünya yaratmaktadır:

"Devletin üretimi ile tatmin edilebilen eski gereksinimlerin yerine ancak farklı ülke ve iklimlerin üretimleri ile doyurulabilecek yeni istekler ortaya çıkmaktadır. Yerel ve ulusal kendine yeterliliğin yerine, her alanda karşılıklı ilişki ve ülkelerin karşılıklı evrensel bağımlılığı söz konusudur. Bu, maddi alanda olduğu kadar entelektüel üretimler için de geçerlidir. Tek tek ülkelerin entelektüel yaratıları, herkesin malı haline geldi. Ulusal tek yanlılık ve dar kafalılık her geçen gün daha da imkansızlaşıyor ve yerel edebiyattan bir dünya edebiyatı doğuyor"(Marx ve Engels 1976, s.488).

Bu geçiş, dünya pazarının daha yüksek bir sosyal organizasyona temel sağlamasını sonuçlamaktadır. Ancak Marxist görüşe göre, küreselleşme süreci iki yönlüdür. Marx ve Engels'e

göre, dünya pazarı soyut bir iş gücüne dönüşen, "zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi olmayan" yeni bir işçi sınıfı yaratmıştır. Marx ve Engels, sanayi işçilerinin devrimci bir sınıf olarak kapitalizmi devireceğine ve yoksulluğun, eşitsizliğin, sömürünün olmadığı yeni bir sosyalist toplumu yaratacağına ve özgür iş gücünün, bireyin gelişmesini ve sosyal zenginliğin daha eşit dağılımını sağlayacağına inanıyorlardı. Onlar ayrıca, sermayeye sahip olanlar ile olmayanlar arasındaki büyük çekişmenin, tüm dünyayı kapsayacak bir devrime yol açarak küresel bir krize neden olabileceğini de düşünmüşlerdi. Marxist görüşe göre, devrimci işçi sınıfı, belirli bir ulusun üyeleri değil dünya vatandaşları yani kaçınılmaz olarak enternasyonel ve kozmopolit bir nitelik taşımaktadır.

Garıptir ki Marxist teori, pek çok serbest pazar liberallerinin, serbest ticarete dayalı dünya sisteminin gelişmesinin ulus ve ulus devletin önemini azaltarak, kapitalist yada komünist olsun, yeni bir ekonomik dünya sistemine yol açacağına ilişkin görüşlerini paylaşmaktadır. Marx ve Smith, maddi gelişmelerin bir sonucu olan sömürgecilik ile pazar toplumunun küreselleşmesinin önlenemez olduğunu düşünmektedirler. Her ikisi de, sömürgecilik sürecini, kurbanları için yarattığı haksızlıkları, batı kültürü dışında kalanlara karşı şiddet kullanımını kabullenirken, ulusların barbarlıktan uygarlığa geçişinin kanlı olacağını savunmaktadır. Ki bu görüş, emperyalizmin hakim ideolojilerinden biri olan ve günümüzde küreselleşme olarak kabul gören uygarlaşmanın, bir "modernleşme süreci" olarak tanımlanmasına neden olur (oyşa bu görüş, Marxist gelenekle çatışmaktadır).

Küreselleşmenin çok önemli politik sonuçları da vardır. Giovanni Arrighi'nin açıklamalarına göre, sömürgecilik hareketleri İtalya'daki kent-devletlerinin güçlenmesini, Hollanda ve İngiltere'nin gelişip çok önemli birer politik güce dönüşmelerini sağlamıştır. Özellikle İngiltere, ticaret, sömürgelerindeki yerleşim, mali güç ve sanayi sayesinde bir dünya imparatorluğuna dönüşmüştür. Dünya sistemleri teorisi, 2.Dünya Savaşı sonrasında ulus-devletlere dayalı bir sistemin yaratılması ve dünya çapında bir kapitalist sistemin oluşturulmasını, modern çağın birbiri ile bağlantılı iki temel süreci olarak belirlemiştir (Tilly 1984, s.147). Hem Marxizm hem de dünya sistemi teorisi, kapitalist pazar ekonomisinin dünya egemenliğinin gelişmesinin önemini vurgularken, dünya sistemi teorisi, ulusal devletler sisteminin de aynı ölçüde önemli olduğuna dikkat çekmektedir.

Küreselleşme, Birinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki dönemde Batı Dünyasının büyük bir bölümünün yıkılması, ekonomisinin çökmesi, ulusçuluk hareketlerinin başlaması ve uluslararası ekonomi ve siyaset anlayışının iflas etmesi ile hızını azaltmış olsa bile, bir kaç yüz yıldır, gösterdiği gelişme çizgisi ile dünyanın büyük bir bölümünü dünya pazar sistemine dahil etmiştir. İkinci Dünya Savaşı, bir kez daha tüm dünyayı, daha da yıkıcı bir savaşın içine çekerken, savaş sırasında yaşananlar, savaş sonrasının ekonomik düzeni hakkında ip uçları veriyordu. 1944'de Breton Woods'da yapılan konferansta yeni bir küresel dünya düzenini yaratacak parasal düzenlemeler tartışıldı ve bu toplantı sonunda daha sonra kurulacak olan GATT ve NAFTA gibi organizasyonların temelini oluşturan en büyük iki ekonomik kuruluş- Dünya bankası ve IMF- işlerlik kazandı. Savaşın bitimi ile

birlikte dünya ticareti büyük bir intikam ateşi ile patladı, Ulusal ticaretin sınırları sistemli bir biçimde yıpratılıp aşılırken, küresel ekonomi güçleri yerel ekonomilere nüfus etti ve küresel tüketim ile medya kültürü tüm dünyayı istila etti. Sonuçları şöyle değerlendirmek mümkün:

"Eğer elli yıl öncesine bakarsak, ekonominin beş kat, uluslararası ticaretin aşağı yukarı 20 kat genişlediğini ve yabancıların doğrudan yatırımlarının ticari yayılmanın 2/3üne ulaştığını görmek mümkündür"(Korten 1996, s.15).

Ancak bu değişimlerin sonuçları büyük ölçüde inişli çıkışlı olmuştur. Ekonomik elitlerin ve kuruluşların kazançları inanılmaz ölçüde artarken, aynı gelişimin zenginliğin paylaşımında da gerçekleştiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Zengin ile fakir, mal-mülk sahibi olan ve olmayan, gelişmiş ve gelişmemiş toplumlar arasındaki uçurum giderek büyümüştür. Daha zengin ülkeler, halkları, kaynakları, daha fakir ülkelerin topraklarını, arkalarında evrensel bir yozlaşma bırakarak sömürmeye devam ediyorlar. En fakir ülkelerin en zengin ülkelere olan borçları, 1970'lerden beri dramatik bir biçimde artış göstermekte. Bu gün yeryüzünde, hiç bir zaman olmadığı kadar çok fakir ülke var. Yerel, ulusal ve küresel şiddet bu yüz yılda artarak, önlenemez yıkım ve vahşetlere neden oldu (Aronson, 1984); yer kürenin kuşatma altındaki ekolojik sistemi yok olma tehlikesi ile karşı karşıya, dünyanın büyük bölümü için yaşam hala "kötü", "vahşi", ve "kısa", zenginlik, sağlık, eğitim ve bolluk yeryüzününün az gelişmiş ülkelerinin büyük bir bölümü için rüyada bile göremeyecekleri nimetler olmaya devam ediyor.

Küreselleşmenin Yükselişi

Küreselleşme terimi, demokrasiyi zayıflatıp egemen kapitalin gücünü yayarak, acımasız pazar güçlerinin, devlet tarafından düzenlenip denetim altına alınamayacağı yada halk tarafından biçimlendirilip yönetilemeyeceği gibi varsayımları ileri sürerek, bir umutsuzluk ve umursamazlık ortamının yerleşmesine neden olabilir (Bkz. Hirst ve Thompson 1996). Küreselleşmenin bir eleştirel teorisi, bu sürecin güç ve etkilerini kabullenmesine karşın, küreselleşmeyi demokrasi ve yerelliğin gelişmesi için bir amaç olarak gösteren global güçlerin etkileri ile mücadele edebilecek direnç odakları arar. Günümüzde yaşanan bunalımın gerçek nedeni, bana göre, güç ve zenginliğin az sayıda kişinin elinde toplandığı organizasyonların giderek artan etkisi ile gücün çoğulcu biçimde paylaşıldığı ve daha önceleri olmadığı kadar rekabete giren süreçler arasındaki çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Aşağıdaki çözümlemede, her iki eğilimin de incelenmeye değer olduğunu ve bunların onaylanması yada reddedilmesinin bireysel yada grupsal bir seçim olduğunu anlatmaya çalışacağım.

Pazar güçleri, kapitalist pazar ekonomisine karşı bir kalkan görevini üstlenmiş olan Sovyetler Birliğinin ve onun uydu ülkelerinin çöküşü ile dünyanın, sermayenin ve ürünlerinin küresel gelişimine direnç gösterebilecek en ücra köşelerine kadar girebilecek kadar, ulus-devlet sisteminin engellemelerinden büyük ölçüde kurtulmuş oldu. Gerçekten de, dünya pazarı ekonomisi, tüketici kapitalizmin hayal dünyasına girmelerine izin veren ürün ve hizmetler aracılığı ile dünyanın her yerine mutluluk ve fantazi tohumları ekiyor. Dünya sermaye pazarı, uluslararası dolanımı ile dünyayı, kapitalin güç ve kuruluşlarının egemenliğindeki küresel bir

pazarda bir araya getiriyor. Böylece, dünyaya yayılan sermaye yeni ürün ve modalar üretirken gelenekleri, ulusal ekonomileri ve kimlikleri aşındırıp zayıflatıyor.

Küresel ekonomik değişimin çok korkunç yerel etkileri vardır. Pek çok bölge, sanayi üretiminin bitmesi ile ekonomik açıdan çökerken, yatırımlar, işçi ücretlerinin ve hükümet denetiminin düşük olduğu bölgelere taşınmaktadır. Bu durum, önceleri, sanayi açısından büyük bir refah içinde olan bölgelerin terk edilmiş alanlara dönüşmesine yol açmıştır. Buna bir örnek olarak, Michael Moors'un "Roger and me" adlı filminde de sözü edilen, Michigan'daki Filt kasabası verilebilir. Burada faaliyet gösteren General Motors araba fabrikasının kapanması, büyük bir maddi çöküşe yol açmıştır. Otomasyon ve bilgisayarlar ve yeni teknolojiler pek çok işçinin işten çıkarılmasına neden olurken, yeni yapılanmalar da donanımlı kişilerin işsiz kalmasına zemin hazırlayıp, büyük bir işsizler ordusunun oluşmasına neden olmuştur. Nike gibi kuruluşlar, düşük işçi ücreti ve uysal iş gücü arayışı ile ülkeden ülkeye dolaşmaktadır. Dünya ekonomisi o kadar birbirine bağımlı hale gelmiştir ki, Japonya'da meydana gelen bir kasırga yada İngiltere'de yaşanan bir mali dengesizlik, tüm dünyayı, şimdiye kadar görülmemiş bir biçimde çok ve derinden etkilemektedir.

Buna bağlı olarak, küreselleşme daha önce var olan bölünme ve uzaklıkların üstesinden gelerek, dünya sistemine yeni ekonomilerin ve kültürlerin dahil olmasını sağlamış ve bunlar arasında bağlantılar geliştirmiştir. Modern ulus-devletleri sistemi özellikle 2.Dünya Savaşını izleyen soğuk savaş döneminde, kapitalist ve sosyalist olarak iki kampa bölündü ve ortaya Vietnam'dan Nikaragua'ya kadar tüm ülkeleri etkileyen bir seri

çatışma ve dayanışmalar çıktı. Bu dönemde, uluslar ya kapitalist yada sosyalist gelişme modelini ilerlerken, 3. Dünya ülkeleri olarak adlandırılanlar, kendi zorlu ilerleme süreçlerini sürdürmeyi tercih ettiler. Benim görüşüme göre, küresel sorunlar açısından önemsiz olarak görüldükleri sömürgecilik döneminin sona ermesinden sonra ortaya çıkan bu 3.Dünya Ülkeleri için, dünyanın süper güçleri ile soğuk savaş modelinin egemen olduğu bölgeler arasındaki çatışmalar, ekonomik, politik ve kültürel açıdan bir çok yeniliğin içselleştirilmesi için önemli bir fırsat oldu ve dünya, iki süper güç ile dünyanın ortasında bulunduğu varsayılan güçler arasındaki global bir çatışma alanına dönüştü.

Ancak komünist rejimin çöküşü ile tarihin bu dönemi sona erdi ve 1990'lı yıllarda, küreselleşmenin kapitalist pazar modeli önlenemez egemenliğini sağlamaştırdı. Böyle bir ekonomik küreselleşme, partiler, seçimler, insan hakları ile dengelenen çoğulcu sistemin kurumları aracılığı ile demokrasinin tüm dünyadaki bir zaferi olarak görülebilir (Fukuyama,1992). Bir kaç on yıl boyunca, eleştirel teori geleneği, demokrasi ve kapitalizm arasındaki gerilim ve çatışmaları belgelerken, demokrasi, kapitalizmin tipik bir özelliği ve vazgeçilmez koşulu olarak kabul gördü (Rostow, Friedman, Fukuyama).

Ulus-devletin gücünün azalması, ulusal ve yerel güç odakları ile bunların etkilerine meydan okuyan uluslararası organizasyon ve kuruluşlardan oluşan yeni bir jeopolitik matrixi ortaya çıkartmaktadır. Sömürgeciliğin sona ermesi, Soğuk Savaşın sonu, yeni politik ve ticari anlaşmaların oluşması ve küresel uluslararası kapitalizmin yükselişi gibi değişimlerin sonucunda ulusal sınırların yeri değişmiş ve uluslararası kuruluşların gücü

artmıştır. Bu önemli siyasi değişimlerin yanı sıra, dünya ticaretinin, finansal spekülasyon ve yatırımların etki ve gücü büyümekte ve global kültür, tüm bu yeni gelişmelerin etkisini, ulusal sınırların dışında farklı bir kimlik olarak hissettirmektedir.

Ayrıca, nasyonalizm, fodalizm ve kültür üzerine yeni çatışmalar da ortaya çıkmıştır (Huntington,1996). Klasik liberalizmin, Marxizmin ve modernleşme teorisinin, küresel bir kültür yaratarak, bütün toplumları ve kültürleri sözde bir örnek hale getirecek olan modern ekonomiyi, teknoloji ve politikaları özellikle ele almalarına karşın, kültürün ve sosyal kurumları yerel biçimlerinin önemini göz ardı etmiş olmaları şaşırtıcıdır. Kapitalizm, dünya pazarının, komünizmin ise uluslararası sosyo-ekonomik sistem ve politik kültür ile kültürel değişikliklerin, bölgesel özellikleri, nasyonalizm ve gelenekselliği yıpratmış var saymaktaydı. Bu nedenle hem klasik liberalizm hem de Marxizm, küreselleşmeyi dünyanın kaderi olarak görmüştür. Kapitalist ideologlara göre, pazar, bir küresel dünya kültürü yaratmaya yönelikken, Marxizme göre, işçi sınıfı nasyonalizmi ortadan kaldırarak komünizmi getirecek ve hiç bir sömürü ve savaşa yer vermeyen uluslararası komünizmi gerçekleştirecekti. Her iki görüş de, ulusal sınırların ortadan kalkmasının önemini kavramış, nasyonalizm ve ulus-devleti ciddi bir biçimde küçümsemiştir.

Marxist ve liberal modellerin eksiği, yerel ve politik mücadeleler veren sınıf ile ırksal, etnik ve milliyetçi duyguların nasıl bir kesişme noktasında olacaklarını anlamamış olmalarıdır. Gerçekten de, 1980'lerin sonundan günümüze kadar, büyüyen küreselleşmeye bir tepki olarak ulusçuluk, gelenekselcilik ve aşırı dinci hareketler artmaktadır. Eski Sovyetler Birliği ve

Yugoslavya'da, bölgesel, kültürel ve dinsel değişimlerin ortaya çıkması, Afrika ve değişik yerlerde yaşanan kabile savaşları, küreselleşme ve bir örnekleşmenin, yandaşlarının umduğu, eleştirenlerin korktuğu kadar derin etkiler yaratmadığını göstermektedir.

Küresel ve yerel arasındaki mücadelenin en önemli kavramı haline gelen kültür, yeni bir çatışma alanına dönüşmüştür. Ulusal kültür, Avrupa ve Asya'da Sırlar, Müslümanlar, Hırvatlar, Ermeniler ve Azerbeycanlılar arasında, Kuzey Amerika'da Mohawk First National halkları ile Quebecois'lar ve Güney Afrika'da Umkatha Kabilesi ile Afrika Ulusal Kongresi arasında çatışmalara neden olmuştur. Bu nedenle, hem kültür hem de ulusçuluk, küreselleştiği var sayılan dünyada, yerel ve global arasında ve farklı ulusal kültürlerin çatışması altında bile beklenilenden çok daha güçlü, derin ve tutucu bir hale gelmiştir.

Yine de, küreselleşmenin en fazla hissedildiği alan kültürel alandır. Kapitalist dünyanın tüketim kültürü, küresel medya ve enformasyon sistemleri ile, ürünlerin, imaj ve düşüncelerin tüm dünyada dolaşımını sağlamaktadır. Körfez Savaşı gibi olaylar, sosyal eğilimler ve moda, Madonna gibi kültürel fenomenler, Rap müzik, popüler Hollywood filmleri, küresel kültürün yayıcıları olan Network ağları aracılığı ile "global popüler" kültürü oluşturmaktadır (Kellner, 1995). Bu küresel kültür kendisini, belirli bir hedef kitle için hazırlanmış çeşitli ürünler, hizmet ve gösteriler aracılığı ile hissettirmektedir. Tüketici ve medya endüstrileri birbirlerinden daha fazla uzaklaşırken, izleyiciler giderek daha çok kategoriye bölünmektedir. Bir çok durumda, moda ve stillerdeki küçük ayrıntılar, çok önemli birer ortak özellikmiş gibi sunulurken, zaman

zaman da büyük ölçüde farklılaşmış kültür ve toplumlar, farklı kültürel zenginliklerin, ürün ve hizmetlerin kaynağı olarak yansıtılabilir.

Küreselleşme ve bir örnek hale gelmeye direnen alt kültürlerin, toplum ve kültürün kendine özgü niteliklerini koruyabilmek amacı ile her geçen gün hızla arttığı görülmektedir. Meksika'daki köylü, Peru'daki gerilla hareketleri, Fransa, İngiltere ve Birleşik Devletlerdeki öğrenci direnişleri, çevrecilerin tüm dünyada sürdürdükleri mücadeleler ve diğer çeşitli direniş gruplarının faaliyetleri, kapitalist küreselleşmeye bir tepki olduğu kadar, çeşitli hakları elde etmek gösterilen çabalardır. Dünyanın her yerinden gelen yedi organizasyonun temsilcileri Dünya Ticaret Organizasyonunu protesto etmiştir ve küreselleşme karşıtı çalışmalar her yerde görülmektedir. Bir zamanlar, bu tepkilere karşı suskun kalan, GATT ve NAFTA gibi ticari anlaşmalarda görüş birliğinde olan politikacılar, 1996'da Davos'da "Küreselleşme Karşıtlarına Karşı Acil Önlemler" başlığı altında bir uyarı metni yayınlamak ihtiyacı hissetmişlerdir (New York Times, 7 Ocak 1996).

Alternatif kadın alt kültürlerinin, eşcinseller ve lezbiyenler, zenciler ve etnik azınlıklar ve diğer gruplardan oluşan yeni ve genç alt kültürlerin egemen kültüre karşı birlikte direnişi, dünyanın çeşitli ülkelerinin günlük yaşamlarının alışlagelmiş görüntüleridir. İngiltere'de, egemen kültürler ile karşıt alt kültürleri konu edinen kültürel çalışmaların sayısı 1970'li yıllardan beri hızla artmaktadır. Bu çalışmalarda özellikle, sınıf, cinsiyet, ırk, cinsel tercih, etnik ve bölgesel sorunlar ve ulus kavramları gibi konuların somut kültürel biçimleri ve etkileri mercek altına alınırken, son zamanlarda yapılan

çalışmalarda daha çok, uluslararası güçlerin nasıl böyle bir konuma kavuştukları ve kültürel arabuluculuğun önemini araştırılmaktadır.

Gerçekten de teorisyenlerin büyük bir bölümü, farklılığın çoğalmasının, yerel söylem ve pratiklerin ayrışmasının günümüz gerçekliğini yansıttığını ve teori ile politikaların, yerele, özele, ayrıntıya dikkati çekebilmek için, küreselleşme düzeyinden ve onun getirdiği çoğunlukla bağlayıcı özelliğinden, makro teorilerden ve gündelik deneyimin mikro düzeyinden ayrışması gerektiği konusunda görüş birliği içindedirler. Post-yapısalcılık, post-modernizm, feminizm ve çok kültürlülük konularında hem fikir olan teorisyenlerin büyük bir bölümü, farklılık, marjinallik, ötekilik, kişisellik, özellik ve somutluğun daha fazla globallik yada evrensellik amacıyla olan genel teori ve politikalara üstün geleceği görüşündedirler.

Yukarıda sözü edilen tutum, küresel ve yerel tutarsızlıkların açıklaması yada şu anı oluşturan en önemli güçler arasındaki gerilimlerin ikiye bölünüşü olarak ifade edilebilir. Bu nedenle dikkati, diğer yönü dışarıda bırakacak biçimde tek bir doğrultuya yönlendirmek yanlıştır (Cvetkovitch ve Kellner 1997). Küresel güçlerin, yapıları, yerel durumları daha önce görülmemiş bir yoğunlukla nasıl etkilediğini gözlemleyerek, küresel ve yerel arasındaki ilişkiler hakkında düşünebilme yeteneğine sahibiz. Ayrıca yerel güçlerin ve konumlarının, küresel güçleri nasıl farklı sonlara ve durumlara çekerek, yereli ve küreseli bir düşünce matrixine yada günümüz dünyasında bir eylem biçimi gibi, tek bir görünüme indirdikleri de gözlemlenebilir.

Gerçekten de, bir çok farklı alan ve disiplin içindeki teorisyenler, global sistemle makro yapıların, yerelle, özelle ve

mikro yapılarla nasıl bir etkileşim içinde olduklarını düşünmeye başlıyorlar. Bu diyalektik bakış açısı, yerel ve küresel olan arasındaki kesişme noktasını, birbirlerinden karşılıklı olarak nasıl etkilendiklerini ve güçlerinin çatışmasından doğan yeni durumları gözlemleyerek teorize etmeye çalışıyor. Bu durumda, küresel ve yerelin kesişmesinin yeni yerel ve kültürel biçimlere imkan tanıyacağını kavramaktan uzak olan diyalektik dışı ve tek yanlı teoriler aşılmış olacaktır.

Küresel ve yerel olanın kesişme noktalarını, bir teori oluşturabilecek biçimde kavramsallaştırma sorununa benzer bir biçimde, günümüz politikalarına uygun bakış açılarının ne olacağına ilişkin tartışmalar ortaya çıkmıştır. Bazı teorisyenler küresel ve ulusal sorunların makro-yapısal çözümlerle halledilebileceğini savunurken, diğerleri siyasete uygun ortamın küresel yada ulusal değil, yerel ve kişisel olduğunu iddia etmektedir. Gücün post-modern teorileri şimdilik, bu gücün, ekonomi, ulus ya da krallık gibi yerel güçlere merkezi bir nitelik yükleyen modernizm tarafından göz ardı edilmiş olan yerel, özel ve mikro alanlar üzerindeki etkileri üzerinde özellikle durmaktadır. Post-modern politikalar, yatak odasından, sınıfa, hapisaneden hastahaneye kadar yerel ve özel her alana girerek gücünü hissettirmektedir.

Burada da eski modern ve yeni post-modern teoriler tek yönlü bir bakış açısı ile ele alınmaktadır. Hem makro hem de mikro kurumlarda var olan bu güç, küresel, ulusal, bölgesel kavramlarının yeni tanımlamaları ile çok daha karmaşık hale gelmiş, yerel kuvvetler ile güç ilişkileri, "yeni bir dünya düzeni" -belki de düzensizliği- yaratabilmek için, okul ve çevrenin yerel

denetimlerine kadar uzanan yeni çatışma ve uğraş alanları yaratmıştır. Bu nedenle, güç ve egemenliğin eski ve yeni ilişkilerinin karmaşık görünüşleri ile bu günün çatışmalarına ilişkin politikalar hakkında yeniden düşünebilmek için küresel ve yerelin çatıştıkları karmaşık süreçlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Küresel ve yerelin yeni görünüşlerini teorize edebilmek için, makrodan mikroya, ulusalda genele uzanan ve günümüzde var olan ile yeni yeni ortaya çıkan sorun ve tartışmalara geniş bir bakış açısı ile bakabilmeyi mümkün kılan, gelişmiş çok boyutlu stratejilere de gerek vardır. Roland Axtmann'ın (1997) söylediği gibi, küreselleşmenin yaratacağı yeni küresel yurttaş konsepti, bize, oluşan küresel köyün sorunlarına sahiplenme ve sorumluluk duyma olanağı verir. "Global düşün, yerel davran" sloganına "yerel düşün, global davran" sloganını ekleyebiliriz. Bu bakış açısı ile, küresel çevre sorunlarının,, küresel super high way iletişimin etkilerinin tartışılacağı, savaş ve barış, yoksulluk ve eşitsizlik gibi sorunlara çarelerin aranacağı yeni global forumların düzenlenmesi mümkün olabilir. Zenginler ve fakirler arasındaki ayırımın ortadan kalkması, yeni bir küresel yurttaş konsepti, küresel entelektüeller ve eylemciler için yeni çatışma alanları yaratabilir.

Axtmann ayrıca, küreselleşmenin bir örneklilik ve benzerlik yaratmasına karşın, küresel yurttaşın ve buna bağlı olarak küreselleşmenin etkilerinin, farklılığı, heterojenliği ve başkılığı da daha geniş bir biçimde kabul edebileceğini ileri sürmektedir (1977). Küreselleşme, evrensellik ve küresellik maskesi altında yeni emperyalist egemenlik formları üretebilirdi. Gerçekten de, küreselleşmenin, tıpkı bir dereceye kadar bir miras olarak sahiplendiği eski modernleşme teorisi gibi acımasız bir

Batılılaşmanın ve hatta Amerikanlaşmanın gizli bir gücü olabileceği tehlikesi hala mevcuttur.

Bu nedenle küreselleşme, zorunlu olarak hem teori hem de pratiğin karmaşık ve çatışan yapısını ilgilendirmektedir. Oysa günümüzde, konuları daha iyi bilmeleri gereken teorisyenler de dahil olmak üzere, insanların büyük bölümü sorunları ya küresel yada post-modern bakış açısı ile tek boyutlu biçimde ele almakta, dünya sorunlarının çözümlenmesini bu doğrultuda sağlamaya çalışmaktadır. Küreselleşme, yandaşları için bir çözüm, az gelişmişlik, gerilik ve yerellik sorunudur. Yerelleşme taraftarlarına göre ise küreselleşme bir sorun, yerelleşme ise çözümdür. Ancak daha basit bir anlatımla, küreselleşme, küresel ve yerel sorunların, spesifik konularına uygun çözüm önerileri sunabilecek karmaşık bir kavramdır. Her şeyin iç içe girdiği bir dünyada, sorunları çözebilecek öneriler sunmak kolay değil, zira farklı düzeylerde pek çok sorun var ama yine de insanlar için bunları hayal edebilmek ve çözüm önerileri bulabilmek bu kadar zor olmamalı.

Küreselleşmeme ve Post Modern Dönem: Sonuç

Çağımızda etkili olabilmek için küresel ve yerel güçlerin matrixini, egemenlik ve direncin gücünü ve kapitalin global yayılması ve yeni teknolojinin çok boyutlu etkileri ile oluşan "büyük değişimi" anlayabilmek önemlidir. Gelecek yıllar; neredeyiz? nereye gidiyoruz? ve bizim yaşadığımız dilemmayı ne şekilde, hangi konseptler ve bakış açıları yansıtabilir? gibi sorulara yanıtlar arandığı yıllar olacak. "Modern" ve "post-modern" terimleri ile ifadesini bulan bazı yeniliklerin gerçekleştiği bir süreçte yaşıyoruz. Küresel ve yerelin, modern ile post-modernin, eski ile yeninin

arasındaki gerilimi, post-modernizmin, karmaşıklığın, ayrışmanın, kararsızlığın çoğalması olarak algılayanlar da vardır. Post-modern dönemin başladığını kabul etmek gerekiyor ancak modernliğin etkileri o kadar çarpıcı biçimde süregelmede ki, post-modernizmi tek olarak kabul etmek ve değişiklikleri abartmak yanlış olur.

Küreselleşme, Adam Smith ve Marx'ın ilk denemelerinde sözünü ettikleri gibi, kapitalist modernlik, kapitalist sistemin yayılması ve günümüzün en belirgin özelliklerinden biri olmayı sürdüren üretim ilişkilerinin yayılması ile başlayan ve yüzyıllardır süregelen bir süreçtir. Günümüzde de pek çok şaşırtıcı değişim yaşanmaktadır. Küreselleşme, zaman-mekan sıkışması, eş zamanlı kitle iletişim biçimleri ve giderek genişleyen dünya pazarı ile başlı başına bir yeniliktir. Yeni teknolojiler; siber-uzayın hiper gerçekliği, yeni görsel realiteler, eğlence ve enformasyon biçimleri ile işin doğasını değiştirmekte ve yeni boş zaman formları yaratmaktadır. Sermaye, yeni bir tekno-kültürü, yeni bir eğlence biçimini ve enformasyon toplumunu üretirken, eğitimden işe, politikadan gündelik yaşama kadar her şey dramatik biçimde değişmektedir.

Yine de bütün bu yeniliklerin eksizsiz bir post-modern kınılmayı ileri sürebilecek kadar yeterli olduklarına inanmıyorum. Üretimin kapitalist ilişkileri hala toplumsal kuralların büyük bir bölümünü oluştururken, kapitalin egemenliği, toplumsal yaşamın çeşitli boyutlarını yapılandıran güç olmayı sürdürmekte. Teknolojik ilerleme ve yayılma ile ifadesini bulan dramatik değişim ve yenilik, yüzyıllar boyu modernizmin vaz geçilmez bir özelliği olarak kabul görmüştür. Gerçekten de, küreselleşme ile büyük bir sıçrayış gösteren bu fenomenler, toplum ve kültürdeki yeni değişimlere

yanıt verebilecek bir sosyo-politik teorinin yeniden düşünülmesini gerekli kılabilecek kadar çok yenilik yaratmışlardır.

Sonuç olarak, tarihsel dönemlerin başlangıç ve bitişlerinin düzenli bir kronolojik süreç olmadığı ortadadır. Belki de, bir anlamda, bizim şu andaki durumumuz ile modern öncesi toplumlarla doğmakta olan modernizm arasında uzun bir geçiş sürecini oluşturan Rönesans dönemi arasında bir paralellik kurulabilir. Her dönemin, kendine özgü ve düzensiz bir biçimde ortaya çıkan sayısız değişimleri ve bunlardan kaynaklanan doğum sancıları vardır. Gerçekten de bir çağdan diğerine geçiş genellikle sancılı olur ancak, "iki aradalık" yada geçiş döneminin canlı atmosferi, geçmişi olduğu kadar bu günün yeniliklerini ve geleceği de kavramak zorundadır. Yaşadığımız zamana bir anlam yükleyebilmek için, post-modern ve modern arasındaki kopuklukları da süreklilikleri de kavrayabilmek bir ön koşuldur.

Modern ile post-modern arasındaki sınırda yaşamak, heyecan, güvensizlik, karmaşa, zaman zaman panik ve hatta coşku ve telaş hissi uyandırırken, değişken sosyo-kültürel beklentiler ile açık ancak endişeli bir gelecek yaratır. Post-modern dönem, bu günün toplumsal yaşamında geçerli olan risk ve tehlikeler kadar, yeni olasılık ve heyecanların da ayırımındadır. Gerçekten de, bugünün ruh yapısı ve deneyimleri ile sıkı sıkıya bağlı olan post-modernizm, çağdaş yaşamımızın önemli bir unsurudur (Best ve Kellner 1997). Post-modern söylemin çok farklı kullanımı, sürekli yayılması, değişime karşı duruşu ve uzun bir dönemi kapsaması- her şeyin çok hızlı değiştiği günümüz için, birkaç on yıl önemli bir süredir- deneyimlerle paylaşılan bu günün

gerçekliklerini aydınlatmak için basit bir yol olduğunu ortaya koymaktadır.

Dipnotlar:

-Sermayenin küreselleşmesi, ulus-devletin çöküşü, küresel kültürün yükselişi için bkz. Featherstone 1990; Giddens 1990; Robertson 1991; King 1991; Bird 1993; Gilroy 1993; Arrighi 1994; Lash ve Urry 1994; Grewel ve Kaplan 1994; Wark 1994; Featherstone ve Lash 1995; Axford 1995; Held 1995; Waters 1995; Hirte ve Thompson 1996; Wilson ve Diddayanake 1996; Albrow 1996; Cvetkovich ve Kellner 1997.

-Post-modern teori için bkz. Kellner ve Best 1991, Post-modern dönem için bkz. Kellner ve Best 1997.

-Serbest Pazar yandaşlarının, Marx gibi, ulus devlet ve ulusçuluk kavramları hakkındaki eksiklikleri için bkz. Polyani (1957: 189). Günümüzde yeni-liberaller devletin önemini göz ardı etmeyi sürdürürken, uluslararası komünizm ideolojisinin de bir parçası olan uluslararası yapıları yüceltmektedir.

-Sanayinin gerilemesi için bkz. Bluestone ve Harrison 1982 ve post-Fordizm için Bkz. Harvey 1989; tarihin belirli bir döneminin sonunu ayrıntılı bir biçimde açıklayan "tarihin sonu" tezi için bkz. Fukuyama 1992 ve bunun eleştirisi için Bkz. Derrida 1994.

-Ayrıca bkz. Wolfe 1972; Cohen ve Rogers 19983; Bowles ve Gintis 1986 ve Kellner 1990; Hall ve Jefferson 1976; Hebdige 1979; Grossberg, Neison ve Treicher 1992; During 1993; ve Kellner 1995.

-Foucault, Lyotard, Rorty'nin post modern teorileri, feministler, çok kültürlülük taraftarları ve diğerleri tarafından da kullanılmaktadır.